

Totalitarisme, de kracht van de rattenvangers van het onbehagen-8

Petra Bolhuis
Maieutiek-2022-1

1

De staatloze

- Begin van Eerste Wereldoorlog is het begin van een kettingreactie van gebeurtenissen, die naar Arendts mening nog niet voorbij is als zij haar boek schrijft.
- Beide wereldoorlogen zijn zo met elkaar verbonden dat het interbellum hier meer dan ooit zijn betekenis heeft als een onderbreking.
- Wat al voor WO1 aan het licht kwam is het ontzeggen van deelname van sommigen aan de (oude)Europese orde, door degenen die haar wilden beschermen, maar haar daarmee ook hielpen opheffen.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

2

Wat gebeurde er?

- Inflatie en daardoor het voorgoed uitschakelen van kleine landeigenaren,
- Werkloosheid die de hele natie raakte,
- Burgeroorlogen en migratiestromen die ongeëvenaard waren qua wreedheden en aantallen mensen die het betrof,
- Lukrake haat die tegen niemand gericht is en dus overal kan landen.
- Geen bureaucratie om mensen in goede banen te leiden,
- En dus staatlozen op drift door Europa

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

3

Wel of niet in een natie is het verschil

"Juist de ogenschijnlijke stabiliteit van de omringende wereld creëerde tegelijk de indruk dat elke groep die zich onder dwang buiten zijn beschermende grenzen begeven had, een ongelukkige uitzondering vormde op een overigens gezonde en normale regel, en vervulde slachtoffers en toeschouwers van dit schijnbaar onrechtvaardig en abnormaal noodlot met een zelfde soort cynisme. Beiden zagen dit cynisme ten onrechte aan voor een groeiend inzicht in de gang van de wereld: feitelijk waren ze meer dan ooit het spoor bijster en hadden ze nog nooit zo weinig van de wereld begrepen." (354)

Samenloop van omstandigheden bracht grote groepen mensen in het nauw.

Ten onrechte ontstond het idee dat het sommigen trof die dan ook iets gedaan/gelaten moesten hebben om in die situatie terecht te komen.

Onrecht werd normaal en cynisme werd snappen hoe het zit.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

4

Wat als je nergens meer bij hoort

- Bepaalde groepen mensen vallen door de mazen van de nieuwe wereldorde.
- Ze hadden eigendommen en pensioenen, maar worden nu gedernationaliseerd. Dat wil zeggen ze hebben geen rechten, geen bezit en geen werk.
- Daardoor worden ze steeds minder aantrekkelijk als minderheid of vluchteling binnen de grenzen van een natiestaat.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

5

Het falen van mensenrechten

"Het officiële SS-blad, de *Schwarze Korps*, stelde in 1938 uitdrukkelijk dat de landen die de Joden nog niet als uitschot behandelden, snel van het legendeel overtuigd zouden raken, zodra niet te identificeren bedelaars, zonder nationaliteit, geld of paspoort, hun grenzen zouden oversteken."

"2 De vroege vervolging van de Duitse Joden door de nazi's moet worden begrepen als een poging om het antisemitisme te verspreiden onder die volkeren die de Joden goedgezind zijn, vooral de westerse democratiën, eerder dan als een poging om zich van de Joden te ontdoen. Een rondschrijven van het ministerie van buitenlandse zaken, gericht aan alle Duitse gezagsdragers in het buitenland kort na de pogroms van november 1938, stelde: 'Alleen al de emigratie van ongeveer honderdduizend Joden heeft voldoende de interesse van vele landen in het Joodse gevaar gewekt...' Duitsland is erg gebaat met de aanhoudende verspreiding van het joden-dom[...] de instroom van Joden in alle delen van de wereld maakt de oppositie van de autochtone bevolking wakker en vormt de beste propaganda voor het Duitse Jodenbeleid...' Hoe armer en bijgevolg hoe hinderlijker de Jood die in het gastland inmigreert, hoe krachtiger dat land zal reageren. (...) De uitdrukking 'mensenrechten' leverde voor alle betrokkenen - slachtoffers, vervolgers en toeschouwers - het bewijs van een hopeloos idealisme of van hypocriet, halfhartig geknoei." (356/357 en noot)

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

6

Volkerenbond na WO I

- Bij de vredesverdragen worden landen opnieuw verdeeld omdat veel gebieden onder Oostenrijk-Hongarije of Rusland vielen. Er werd rekening gehouden met de nieuwe minderheden die in de samengestelde 'landen' ontstonden.
- Maar het doel was vooral assimilatie.
-

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

7

Wat is assimilatie?

Acculturatiestrategie	Aanpassing		
	Ja	Nee	
Cultuurbehoud	Ja	Integratie	Separatie/segregatie
	Nee	Assimilatie	Marginalisatie

8

Pre-totalitaire staat

- Deze nieuwe staten laten zich niets zeggen door de Volkerenbond
- Deze naties willen liever mensen kwijtraken dan zich bezig te houden met pluraliteit en nataliteit.
- Gevolg; interneringskampen voor staatlozen die nergens welkom waren. Deze mensen leven in een uitzichtloze positie; ze kunnen nergens heen, want er is geen thuisland én geen opvangland dat ze wil huisvesten.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

9

Wetsovertreders tegen wil en dank

- Gek genoeg vallen deze staatlozen wel onder de wetten van het land waar ze tijdelijk verblijven. Er is alleen geen werk geen uitkering en geen zorg voor hen waardoor wetsovertreding nodig is om in leven te blijven. En als ze gepakt worden gebeurt er iets wonderlijks; ze krijgen rechten.
- Een gevangene heeft rechten, een staatloze niet.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

10

De Joden als vluchtelingen

- Joden hadden helemaal geen thuisland, ze zijn ook nergens de meerderheid in Europa. Dus vluchten ze voortdurend.
- De koppeling Joden- vluchteling kan de gedachte laten ontstaan dat met het oplossen van het Jodenprobleem ook het vluchtelingenprobleem is opgelost. Daar grijpt het nationaal socialisme op aan.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

11

Maar de mensenrechten zijn er toch?

Rechten van de mens na de Franse revolutie was een teken van emancipatie van de mensen. Het biedt bescherming die nodig is omdat mensen zich niet meer veilig voelen in hun stand, of in hun bestaan onder de hoede van God.

De onvervreemdbaarheid zat echter nu alleen in de macht van het volk, de democratie. Daarmee werd het ook gekoppeld aan een natie, die een specifiek volk omsloot.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

12

— Waar is de individuele mens?

“Met andere woorden, nauwelijks was de mens naar voren getreden als een volledig geëmancipeerd en geïsoleerd wezen, dat zijn waardigheid in zichzelf droeg, zonder verwijzing naar een of andere bredere, alomvattende orde, of hij trad alweer terug, als lid van een volk. De paradox waarin de verklaring van de onvervreembare mensenrechten van meet af aan verstrikt zat, was dat ze uitging van een 'abstract' menselijk wezen dat nergens leek te bestaan, want zelfs wilden leven in een soort van sociale orde.

Als een stam of een andere 'onontwikkelde' gemeenschap nog geen mensenrechten genoot, dan lag dit duidelijk aan het feit dat deze gemeenschap als gemeenschap nog niet het niveau van beschaving bereikt had waarop het volk en de natie zichzelf als soeverein beschouwen, maar dat ze nog door vreemde of inheemse despoten onderdrukt werd. De hele kwestie van de mensenrechten werd dus al snel onontwaaarbaar vermengd met de kwestie van de nationale ontvoogding; alleen de geëmancipeerde soevereiniteit van het volk, het eigen volk, leek deze rechten te kunnen verzekeren.” (361/362)

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

13

— Maar de vluchtelingen zelf?

Omdat alleen nationale staten de mensenrechten kunnen borgen willen vluchtelingen en minderheden ook een eigen staat. Het gevolg is dat grotere eenheden Volkerenbond of Europa minder aanspreekt en er een strijd ontbrandt over nationalistische eenheid die tot op de dag van vandaag invloed heeft.(363)

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

14

— Gevolgen die nu anders zijn als ooit tevoren (365 e.v.)

- 1 Verlies van een thuis zonder een nieuw te kunnen vinden,
- 2 Verlies van legale status; je kunt wel rechten vinden als wat je doet wel mag in een ander land (geloof, politiek) maar niet als je vervolgd wordt om wie of wat je bent.
- 3 Verlies worden van legaliteit. (367)
- 4 Verlies van betekenis, ze bestaan niet meer zelfs niet als ze vrijgelaten worden, omdat hun een netwerk van betekenissen wordt onthouden.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

15

— Natuurlijke rechten of 'Wat is een mens?'

Voor Arendt is van het grootste belang het opheffen van het individuele menszijn aan het geheel, de natie. Daarmee wordt de natie een doel en mensen middelen of op zijn minst delen van een geheel waartegen maatregelen genomen mogen worden als ze het geheel aantasten. Burke (Filosoof en politicus, 18de eeuw, grondlegger van modern conservatisme) denkt dat rechten ontspringen aan de natie. Dat is precies het probleem volgens Arendt. Dit idee, wat begint op blz. 376, werkt ze uit in de menselijke conditie, haar volgende boek.

Maieutiek 2022-ArendtTotalitarisme

16